

Forum Standaardisatie

Expertadvies Webrichtlijnen versie 2

Datum 4 februari 2011

Colofon

Projectnaam	Expertadvies Webrichtlijnen versie 2
Versienummer	1.0
Locatie	
Organisatie	Forum Standaardisatie Postbus 84011 2508 AA Den Haag forumstandaardisatie@logius.nl
Auteurs	dr. Wolfgang Ebbers ir. Michael van Bekkum

Inhoud

Colofon	2
Inhoud	3
Managementsamenvatting	5
1 Doelstelling expertadvies	7
1.1 <i>Achtergrond</i>	7
1.2 <i>Proces</i>	7
1.3 <i>Vervolg</i>	8
1.4 <i>Samenstelling expertgroep</i>	8
1.5 <i>Toelichting Webrichtlijnen versie 2</i>	10
1.6 <i>Relatie met andere open/gangbare standaarden</i>	11
1.7 <i>Leeswijzer</i>	12
2 Toepassings- en werkingsgebied	13
2.1 <i>Functioneel toepassingsgebied</i>	13
2.2 <i>Organisatorisch werkingsgebied</i>	14
3 Toetsing van standaard aan criteria	15
3.1 <i>Openheid</i>	15
3.1.1 <i>Goedkeuring en handhaving</i>	15
3.1.2 <i>Beschikbaarheid</i>	16
3.1.3 <i>Intellectueel eigendom</i>	16
3.1.4 <i>Hergebruik</i>	17
3.2 <i>Bruikbaarheid</i>	17
3.2.1 <i>Volwassenheid</i>	17
3.2.2 <i>Functionaliteit</i>	20
3.2.3 <i>Standaarden</i>	20
3.3 <i>Potentieel</i>	21
3.3.1 <i>Leveranciersonafhankelijkheid</i>	21
3.3.2 <i>Interoperabiliteit</i>	21
3.4 <i>Impact</i>	21
3.4.1 <i>Bedrijfsvoering</i>	21
3.4.2 <i>Informatievoorziening</i>	22
3.4.3 <i>Technologische risico's</i>	23
3.4.4 <i>Beveiliging en privacy</i>	23
3.4.5 <i>Migratie</i>	24
4 Advies aan Forum en College	25

<i>4.1 Samenvatting van de toetsingscriteria</i>	25
<i>4.2 Advies aan Forum en College</i>	26
<i>4.3 Advies aan de Indiener</i>	26
5 Referenties	27

Managementsamenvatting

Dit rapport bevat het advies van de expertgroep Webrichtlijnen versie 2 aan het Forum Standaardisatie en het College Standaardisatie over het opnemen van de standaard Webrichtlijnen versie 2 [1], op de lijst met open standaarden, die vallen onder het "pas toe of leg uit"-regime.

De Webrichtlijnen bevatten richtlijnen en principes voor het toegankelijk maken van webcontent die onder uiteenlopende situaties te gebruiken moet zijn, uitwisselbaar en duurzaam is. Het volgen van deze richtlijnen en principes maakt content optimaal bruikbaar en toegankelijk voor mensen en systemen, waaronder gebruikers van uiteenlopende webapparaten, besturingssystemen en hulptechnologieën. De Webrichtlijnen streven zo naar verbeterde toegankelijkheid tot webcontent om buitensluiting van individuen en groepen personen met functiebeperkingen te voorkomen. Daarnaast richten de Webrichtlijnen zich ook op betere vindbaarheid van webcontent door zoekmachines.

Webrichtlijnen versie 2 is de beoogde opvolger van Webrichtlijnen versie 1, de huidige standaard op dit gebied die momenteel is opgenomen op de lijst met open standaarden voor "pas toe of leg uit". De belangrijkste motivatie voor een overgang naar Webrichtlijnen versie 2 vormen de beperkingen die door een deel van Webrichtlijnen versie 1 worden opgelegd en die bij toepassing van de webrichtlijnen door gebruikers als belemmerend worden ervaren. Bovendien is in 2006 door de Tweede Kamer een motie ingediend om de toegankelijkheidsnormen van het W3C te volgen, nu en in de toekomst.

De expertgroep is tot de conclusie gekomen dat Webrichtlijnen versie 2 opgenomen kan worden op de lijst met open standaarden als vervanger van Webrichtlijnen versie 1, onder de volgende voorwaarden:

- De beheersprocedure moet geformaliseerd en bekrachtigd zijn door de nieuwe beheersorganisatie Logius.
- In de beheersprocedure moet duidelijk worden gemaakt, hoe deelname aan de werkgroep Webrichtlijnen mogelijk wordt gemaakt voor belangstellende organisaties of individuen. Op dit moment is deze werkgroep

Belangrijkste punten uit dit advies zijn:

- De standaard Webrichtlijnen versie 2 voldoet aan de gestelde criteria met betrekking tot bruikbaarheid, potentieel en impact. De standaard voldoet nog niet aan het criterium openheid, omdat de beheersprocedure nog niet is geformaliseerd en onvoldoende is beschreven op welke manier kan worden deelgenomen aan de werkgroep.

- De expertgroep adviseert om het organisatorisch werkingsgebied van Webrichtlijnen versie 2 overeen te laten komen met het werkingsgebied, waarop het "pas toe of leg uit" principe van toepassing is, te weten: *"Overheden (Rijk, provincies, gemeenten en waterschappen) en instellingen uit de (semi-) publieke sector¹."*

Als functioneel toepassingsgebied adviseert de expertgroep

"Webgebaseerde informatie-, interactie-, transactie- en participatiediensten"

Het functionele toepassingsgebied wordt daarmee verbreed ten opzichte van het functionele toepassingsgebied van Webrichtlijnen versie 1, dat luidde: "Overheidswebsites". Met het uitgebreide toepassingsgebied wordt naar de mening van de expertgroep echter beter recht gedaan aan de verschillende verschijningsvormen die nu in gebruik zijn (of mogelijk in de toekomst in gebruik komen) voor de dienstverlening van de overheid.

- De Webrichtlijnen versie 2 zullen bijdragen aan het verbeteren van de interoperabiliteit: er worden nu belemmeringen ervaren met versie 1 van de Webrichtlijnen op het gebied van interoperabiliteit door technologieafhankelijkheid, die door inzet van Webrichtlijnen versie 2 opgelost worden. De leverancierafhankelijkheid zal worden vergroot, omdat opname op de 'pas toe of leg uit'-lijst een toenemende vraag naar inzet van de Webrichtlijnen versie 2 zal betekenen en ondersteuning en aanbod vanuit de markt zullen toenemen.
- De expertgroep stelt vast dat het toepassen van Webrichtlijnen versie 2 een positief effect heeft op het realiseren van toegankelijkheid van elektronische (overheids)diensten via het web. Daarnaast heeft het gebruik van de standaard een duidelijk positief effect op de informatievoorziening, waarbij vindbaarheid, en toegankelijkheid van informatie zullen toenemen en systeem- en technologieafhankelijkheid in sterke mate zal afnemen.
- De expertgroep beveelt de beheersorganisatie aan, zowel in de documentatie van de standaard als op de website waarop de Webrichtlijnen zijn gepubliceerd, melding te maken van de bepalingen die gelden ten aanzien van intellectueel eigendom.

¹ Zoals vastgelegd in het actieplan "Nederland Open in Verbinding" [2].

1 Doelstelling expertadvies

1.1 Achtergrond

De staatssecretaris van Economische Zaken heeft op maandag 17 september 2007 het actieplan open standaarden en open source software aan de Tweede Kamer gestuurd. Het doel van het actieplan is om de informatievoorziening toegankelijker te maken, onafhankelijkheid van ICT-leveranciers te creëren en de weg vrij te maken voor innovatie.

Een onderdeel van het actieplan is het opstellen van een lijst met standaarden, die vallen onder het principe "pas toe of leg uit". Het College Standaardisatie spreekt zich uit over de standaarden die op de lijst zullen worden opgenomen, o.a. op basis van een expertbeoordeling van de standaard.

De experts zijn verzameld in een expertgroep, die de standaard heeft beoordeeld aan de hand van een aantal criteria. Deze criteria - en de uitwerking ervan in de vorm van concrete vragen - worden in het hier voorliggende expertadvies genoemd en behandeld. De criteria en procedure zijn overgenomen uit het rapport "Open standaarden: het proces om te komen tot een lijst met open standaarden", geaccordeerd door het College Standaardisatie en te vinden op de website van het Forum Standaardisatie [3].

Webrichtlijnen versie 2 is aangemeld voor opname op de lijst met open standaarden voor "pas toe of leg uit" door het Ministerie van Binnenlandse Zaken, in afstemming met de stichting Waarmerk drempelvrij.nl. De opdracht aan de expertgroep was om een advies op te stellen over het wel of niet opnemen van Webrichtlijnen versie 2 op de lijst met open standaarden, al dan niet onder bepaalde voorwaarden. Daarbij heeft de expertgroep ook gekeken naar:

- de samenhang tussen Webrichtlijnen versie 2 en de standaard Webrichtlijnen versie 1, die nu op de lijst met open standaarden voor "pas toe of leg uit" staat
- de vraag of Webrichtlijnen versie 1 kan worden vervangen door webrichtlijnen versie 2.

1.2 Proces

Voor het opstellen van dit advies is de volgende procedure doorlopen:

- De expertgroep is begonnen met het individueel scoren van Webrichtlijnen versie 2 op basis van een vragenlijst. Deze vragenlijst bevat de criteria zoals beschreven in het hierboven genoemde rapport. Op basis van de verkregen antwoorden hebben voorzitter en begeleider van de expertgroep de verschillende knelpunten geïdentificeerd.
- Vervolgens is de expertgroep op 25 januari 2011 bijeengekomen om de bevindingen in het algemeen en de geïdentificeerde knelpunten in het bijzonder te bespreken. Tijdens deze bijeenkomst zijn ook het toepassings- en werkingsgebied vastgesteld.

De uitkomsten van de expertgroep zijn door de voorzitter en begeleider verwerkt in dit adviesrapport. Een eerste conceptversie is aan de leden van de expertgroep gestuurd met verzoek om reactie. Nadat de ontvangen reacties zijn verwerkt, zal het rapport worden afgerond en ingediend voor de publieke consultatieronde.

1.3 Vervolg

Het expertadvies zoals in dit document tot stand is gekomen, zal ten behoeve van een publieke consultatie openbaar worden gemaakt door het Bureau Forum Standaardisatie. Alle belanghebbenden kunnen gedurende de consultatieperiode van 5 weken op dit expertadvies reactie geven. Het Bureau Forum Standaardisatie legt vervolgens de reacties voor aan de voorzitter en indien nodig aan de expertgroep.

Het Forum Standaardisatie zal op basis van het expertadvies en relevante inzichten uit de openbare consultatie een advies aan het College Standaardisatie opstellen. Het College Standaardisatie bepaalt uiteindelijk op basis van het advies van het Forum of de standaard op de lijst met gangbare open standaarden of de 'pas toe of leg uit'-lijst komt.

1.4 Samenstelling expertgroep

Voor de expertgroep zijn personen uitgenodigd die vanuit hun persoonlijke expertise of werkzaamheden bij een bepaalde organisatie direct of indirect betrokken zijn bij de standaard. Daarnaast is een onafhankelijke voorzitter aangesteld om de expertgroep te leiden en als verantwoordelijke op te treden voor het uiteindelijke expertadvies.

Als voorzitter is opgetreden dhr. Wolfgang Ebbers, werkzaam bij Novay en verbonden aan het Center for e-Government Studies van de Universiteit Twente. Bij Novay is hij hoofdonderzoeker publieke dienstverlening. Zijn expertises liggen op de gebieden van acceptatie en van organisatorische impact van innovaties in de publieke elektronische dienstverlening en op het gebied van multichannel-management. Hij heeft vele jaren ervaring in eGovernment gerelateerde projecten.

De expertgroep is in opdracht van Forum Standaardisatie begeleid door dhr. Michael van Bekkum, consultant bij TNO.

Aan de expertgroep hebben deelgenomen:

- Mevr. Imke Arts-Vrijling (Ministerie van BZK)
- Dhr. Ron Beenen (Stichting Accessibility)
- Dhr. Peter Bergman (ICTU Marij)
- Dhr. Simon Besters (Gemeente Goirle)
- Dhr. Ferry Bijl (Ministerie van BZ)
- Dhr. Mike van Dijk (Green Valley)
- Dhr. Alexander Fase (ICTU)
- Dhr. Gert-Jan Funcke (Belastingdienst)
- Dhr. Stephen Hay (Zero Interface)
- Dhr. Roel van Houten (Viziris)
- Dhr. Fons Kuijk (W3C)
- Dhr. Dennis van Leuverden (Het Waterschapshuis)

- Dhr. Bert van Loon (Ministerie van EL&I, Dienst Regelingen)
- Dhr. Colin van Oosterhout (Adobe)
- Dhr. Raph de Rooij (ICTU)
- Dhr. Han Sinke (SVB)
- Dhr. Marc Vloemans (B3 partners)
- Dhr. Rene Voorburg (Koninklijke Bibliotheek)
- Dhr. Wilfred Waltman (Sogeti)

1.5 Toelichting Webrichtlijnen versie 2

Dit advies betreft de internet standaard Webrichtlijnen versie 2.

De standaard Webrichtlijnen versie 2 wordt op moment van schrijven beheerd en onderhouden door het programma e-Overheid voor Burgers, binnen de ICT Uitvoeringsorganisatie (ICTU)². ICTU is een stichting die in opdracht van overheden werkt aan ICT vraagstukken die betrekking hebben op het werkveld van de elektronische overheid. Werk aan versie 2.0 van de Webrichtlijnen is gestart in 2009. De huidige specificatie Webrichtlijnen versie 2 is gepubliceerd op 24 december 2010³.

De Webrichtlijnen bevatten richtlijnen en principes voor het toegankelijk maken van webcontent die onder uiteenlopende situaties te gebruiken moet zijn, uitwisselbaar en duurzaam is. Het volgen van deze richtlijnen en principes maakt content optimaal bruikbaar en toegankelijk voor mensen en systemen, waaronder gebruikers van uiteenlopende webapparaten, besturingssystemen, user agents en hulptechnologieën. Webcontent wordt daarbij gedefinieerd als "informatie en zintuiglijke ervaringen die aan de gebruiker worden doorgegeven door middel van een user agent⁴, met inbegrip van code of opmaak die de structuur, presentatie en interacties van de content definieert"⁵. De Webrichtlijnen standaard streeft zo naar verbeterde toegankelijkheid tot webcontent om buitensluiting van individuen en groepen personen met functiebepkeringen te voorkomen. Met de aanbevelingen richten de Webrichtlijnen zich echter bijvoorbeeld ook op betere vindbaarheid van webcontent door zoekmachines.

Webrichtlijnen versie 2 is een Nederlandstalige open standaard die bestaat uit twee afzonderlijke beschrijvingen:

1. De webrichtlijnennorm (5 principes, 22 richtlijnen) waarvan het beheer wordt uitgevoerd door het programma e-Overheid voor Burgers. De officiële Nederlandse vertaling van WCAG 2.0 maakt in zijn geheel deel uit van webrichtlijnen versie 2. WCAG 2.0 omvat vier principes en 12 richtlijnen. De specificatie, voluit de Web Content Accessibility Guidelines 2.0, is ontwikkeld door het World Wide Web Consortium (W3C) en geldt als de internationale norm voor toegankelijkheid.
2. Documentatie op basis waarvan getoetst kan worden. Het beheer van de toetsingsdocumentatie wordt uitgevoerd door de stichting Waarmark drempelvrij.nl.

Bij de behandeling voor de lijst met open standaarden voor "pas toe of leg uit", beoordeelt de expertgroep alleen de Webrichtlijnennorm, zoals hierboven genoemd onder punt (1). In dit document staan de ijkpunten van de standaard waaraan een implementatie moet voldoen met betrekking tot toegankelijkheid en kwaliteit. De beoordeling van het toetsingsdocument is buiten scope, omdat het alleen aangeeft hoe inspectie van een implementatie kan worden uitgevoerd.

² <http://www.ictu.nl>

³ <http://versie2.webrichtlijnen.nl/>

⁴ Onder een user agent wordt verstaan: alle software die deze webcontent voor gebruikers ophaalt en kan representeren, zoals webbrowsers, mediaspelers, etc.,
<http://versie2.webrichtlijnen.nl/definitie/user-agent/>

⁵ <http://versie2.webrichtlijnen.nl/definitie/content/>

De belangrijkste motivatie voor het werk aan Webrichtlijnen versie 2 vormen de beperkingen die vooral door WCAG 1.0 (onderdeel van de Webrichtlijnen versie 1) van de Webrichtlijnen worden opgelegd en die bij toepassing van de webrichtlijnen door gebruikers van dezelfde richtlijnen als belemmerend worden ervaren. Daarbij spelen onder meer de technologieafhankelijkheid en het ontbreken van conformiteitsniveaus⁶ in Webrichtlijnen versie 1 een rol. Dit ondermijnt het draagvlak voor toepassing van de webrichtlijnen. De Webrichtlijnen versie 2.0 lost dit probleem op door een technologieonafhankelijke standaard te ontwerpen, die drie conformiteitsniveaus kent, toepassing van verschillende technologieën toestaat en die is voorbereid op toekomstige technologieën.

Daarnaast is in 2006 door de Tweede Kamer een motie ingediend om de toegankelijkheidsnormen van het W3C te volgen, nu en in de toekomst. Dit heeft uitgemond in het kabinetsbesluit 'Besluit Kwaliteit Overheidswebsites'⁷ Bij de update van de WCAG (van WCAG 1.0 naar WCAG 2.0) is conform motie en kabinetsbesluit werk aan de Webrichtlijnen gestart.

1.6 Relatie met andere open/gangbare standaarden

Webrichtlijnen versie 2 is ontwikkeld als natuurlijke opvolger van Webrichtlijnen versie 1. Webrichtlijnen versie 1 staat op dit moment al op de lijst met open standaarden voor "pas toe of leg uit". Webrichtlijnen versie 2 dient echter als nieuwe versie ter vervanging van Webrichtlijnen versie 1 voor de 'pas toe of leg uit'-lijst. Webrichtlijnen versie 2 is vooral aangemeld om de beperkingen weg te nemen die versie 1.0 oplegt en die door gebruikers van Webrichtlijnen versie 1 als belemmerend worden ervaren.

Belangrijkste wijziging ten opzichte van Webrichtlijnen versie 1 is dat Webrichtlijnen versie 2 de meest recente internationale (W3C) standaard voor toegankelijkheid volgt, namelijk WCAG 2.0. In versie 1 van de Webrichtlijnen is gebruik gemaakt van WCAG 1.0.

Webrichtlijnen versie 2 kent ook een relatie met de volgende standaarden die voorkomen op de lijst

met standaarden voor 'pas toe of leg uit':

- PNG
- PDF A
- PDF 1.7

met gangbare standaarden:

- Cascading Style Sheets (CSS)
- HyperText Markup Language (HTML)
- Uniform Resource Identifier (URI)
- UTF-8
- SVG

⁶ Conformiteit aan de standaard Webrichtlijnen wordt vastgesteld op een conformiteitsniveau. De conformiteitsniveaus van de webrichtlijnen geven verschillende niveaus van toegankelijkheid, met per niveau een vastgesteld aantal richtlijnen waaraan moet worden voldaan. Voor de conformiteitsniveaus van versie 1, zie: <http://www.drempelvrij.nl/het-waarmaerk/over-het-waarmaerk>.

⁷ <https://zoek.officielebekendmakingen.nl/stcrt-2006-136-p23-SC75949.html>

1.7 Leeswijzer

In hoofdstuk 2 wordt beschreven in welke gevallen Webrichtlijnen versie 2 functioneel gezien gebruikt moet worden (functioneel toepassingsgebied) en door welke organisaties Webrichtlijnen versie 2 gebruikt zou moeten worden (organisatorisch werkingsgebied). Om te bepalen of Webrichtlijnen versie 2 opgenomen moet worden op de lijst met open standaarden is deze getoetst aan een viertal door het College Standaardisatie vastgestelde criteria. In hoofdstuk 3 staat het resultaat van deze toetsing. Hoofdstuk 4 bevat een samenvatting van de toetsresultaten op hoofdlijnen en het advies van de expertgroep aan het forum.

2 Toepassings- en werkingsgebied

Van overheidsorganisaties wordt verwacht dat zij de lijst met open standaarden hanteren bij aanbestedingstrajecten volgens het "pas toe of leg uit"-regime. Afhankelijk van de aan te schaffen functionaliteit zal bepaald moeten worden welke koppelvlakken geïmplementeerd moeten worden, en welke standaarden uit de lijst hiervoor ingezet dienen te worden. Om dit te kunnen doen heeft de expertgroep gekeken in welke gevallen Webrichtlijnen versie 2 functioneel gezien gebruik moet worden (functioneel toepassingsgebied), en door welke organisaties Webrichtlijnen versie 2 gebruikt zou moeten worden (organisatorisch werkingsgebied).

2.1 Functioneel toepassingsgebied

Bij het vaststellen van het functionele toepassingsgebied voor Webrichtlijnen versie 2, heeft de expertgroep de definitie van het toepassingsgebied van Webrichtlijnen versie 1 als uitgangspunt genomen. Het functionele toepassingsgebied dat momenteel voor Webrichtlijnen versie 1 is gedefinieerd, luidt:

"Overheidswebsites"

De expertgroep heeft vastgesteld dat 'overheidswebsites' een te smalle, technologieafhankelijke definitie van het toepassingsgebied aan het worden is. Door allerlei technologische ontwikkelingen komt de lange termijn houdbaarheid van het toepassingsgebied sterk onder druk te staan. Hierbij valt te denken aan ontwikkelingen waarbij dienstverlening of informatieverstrekking wordt opgenomen in een andere webomgeving ('embedden'), aan ontwikkelingen met betrekking tot widgets en applicaties ('apps') of andersoortige ontwikkelingen op 'mobile' platforms. Hierdoor wordt overheidscontent steeds vaker buiten de traditionele overheidswebsites aangeboden. De expertgroep heeft geconstateerd dat om deze redenen het functionele toepassingsgebied moet worden herdefinieerd.

De expertgroep heeft zich gebogen over het toepassingsgebied voor Webrichtlijnen versie 2 en heeft daarbij een aantal kenmerken en uitgangspunten vastgesteld met betrekking tot de Webrichtlijnen:

- De Webrichtlijnen richten zich voor de overheid op de ontsluiting van informatie in de breedste zin van het woord in de dienstverlening en voor participatie.
- De Webrichtlijnen zijn van toepassing op ontsluiting via webtechnologie.
- In het domein van mobiele applicaties/platformen vindt de ontsluiting van webcontent in applicaties vaak via internettechnologie plaats. De ontsluiting kan plaatsvinden door toepassingen waarbij de implementatie is gebaseerd op de voor dat platform beschikbare interface elementen (CSS en Javascript libraries, ontwerp patronen, etc.).

- Dienstverlening betreft zowel informatiediensten, interactiediensten als transactiediensten⁸.

De webrichtlijnen moeten worden toegepast:

- Voor het ontsluiten van informatie en het realiseren van toegankelijkheid van (overheids)diensten naar burgers en bedrijven (via webtechnologie).
- Bij toepassing van participatiediensten geïnitieerd door of in eigenaarschap van de overheid zelf⁹.

Als functioneel toepassingsgebied voor Webrichtlijnen versie 2 adviseert de expertgroep daarom

"Webgebaseerde informatie-, interactie-, transactie- en participatiediensten"

Door het hanteren van bovenstaande definitie, wordt afgestapt van een toepassingsgebied dat zich beperkt tot een specifieke verschijningsvorm als websites voor webcontent. Bovenstaande definitie laat verschillende soorten 'user agents' toe, die de webcontent kunnen representeren, waarmee recht wordt gedaan aan de verschillende verschijningsvormen die nu in gebruik zijn (of mogelijk in de toekomst in gebruik komen) voor de dienstverlening van de overheid.

2.2 Organisatorisch werkingsgebied

De expertgroep adviseert om het organisatorisch werkingsgebied van Webrichtlijnen versie 2 overeen te laten komen met het werkingsgebied, waarop het "pas toe of leg uit" principe van toepassing is, te weten:

"Overheden (Rijk, provincies, gemeenten en waterschappen) en instellingen uit de (semi-) publieke sector¹⁰".

Bovenstaande omschrijving van het werkingsgebied bevat naar de mening van de expertgroep direct of indirect alle relevante partijen op wie de standaard van toepassing is. De expertgroep zag dan ook geen reden om bovenstaand werkingsgebied verder in te perken.

⁸ Er zijn verschillende manieren om elektronische overheidsdiensten te classificeren, deze manier van classificeren is voor de Nederlandse overheid een gangbare, en omvat bijvoorbeeld voorlichting en instructies (informatiediensten), betalingen en registraties (transactiediensten) en communicatie via e-mail of chat (interactiediensten). In voorkomende gevallen definiëren sommige overheden registraties via bijvoorbeeld formulieren ook wel als informatiedienst in plaats van transactiedienst.

⁹ Daaronder vallen niet de door de overheid gesteunde of gesubsidieerde participatiediensten waarvan initiatie dan wel eigenaarschap buiten de overheid ligt.

¹⁰ Zoals vastgelegd in het actieplan "Nederland Open in Verbinding" [3].

3 Toetsing van standaard aan criteria

Om te bepalen of Webrichtlijnen versie 2 opgenomen moet worden op de lijst met open standaarden is deze getoetst aan een aantal criteria. Deze criteria staan beschreven in het rapport, "*Open standaarden, het proces om te komen tot een lijst met open standaarden*" [3] en staan op de website van het Forum Standaardisatie¹¹. Het resultaat van de toetsing zal in dit hoofdstuk per criterium beschreven worden. Voor de volledigheid is tevens de definitie van elk criterium opgenomen (*cursief*).

3.1 Openheid

3.1.1 *Goedkeuring en handhaving*

De standaard is goedgekeurd en zal worden gehandhaafd door een non-profit organisatie. De lopende ontwikkeling gebeurt op basis van een open besluitvormingsprocedure die toegankelijk is voor alle belanghebbende partijen (consensus of meerderheidsbeschikking enz.).

Tactisch en operationeel beheer van de Webrichtlijnen vindt op moment van schrijven plaats bij ICTU, in het programma e-Overheid voor Burgers. Het beheer van de webrichtlijnen zal in kwartaal 2 van 2011 worden overgedragen aan Logius, een non-profit (baten/lasten) organisatie onder verantwoordelijkheid van het Ministerie van BZK. Logius zal dan zorg dragen voor wijzigingen in de standaard en gebruikers via een website over de standaard informeren. Dit is besloten in de programmaraad e-Overheid voor burgers van 16 december 2010.

Het beheerplan dat bij deze nieuwe organisatie zal worden toegepast is op moment van schrijven in een draft versie aan de expertgroep beschikbaar gesteld ([4]). Dit beheerplan is nog niet bekrachtigd door de nieuwe beheersorganisatie. Het is de bedoeling dat dit beheerplan zowel voor de periode voor de overdracht als na de overdracht naar Logius geldt.

In het beheerplan is beschreven dat het standaardisatieproces op dit moment wordt uitgevoerd in een werkgroep Webrichtlijnen. Daarbij worden documenten voorbereid voor review en wordt commentaar uit reviews verwerkt. De adviesgroep Webrichtlijnen bestaat uit diverse gebruikers, experts en vertegenwoordigers van belangenorganisaties. De adviesgroep denkt mee over de ontwikkeling van de webrichtlijnen. Het ministerie stelt samen met Logius de werkgroep samen op basis van personen uit de adviesgroep die bestaat uit experts met ervaring op het gebied van webrichtlijnen en normontwikkeling.

Na uitgebreide reviews en publieke participatie en consultatie wordt het finale resultaat van dit proces voorgelegd aan de opdrachtgever van de Webrichtlijnen. De uiteindelijke vaststelling van de standaard vindt daarna plaats door de opdrachtgever, in casu het Ministerie van BZK.

¹¹ <http://www.open-standaarden.nl>

Naar de mening van de expertgroep is openheid met bovenstaande procedure voldoende gewaarborgd, waarbij wel de volgende kanttekening wordt geplaatst: het is naar de mening van de expertgroep momenteel namelijk onvoldoende duidelijk, welke procedure voor belangstellende individuen wordt gehanteerd om toegang tot de werkgroep Webrichtlijnen te verkrijgen. Het beheerplan zoals het is voorgelegd aan de werkgroep dient op dit punt dan ook te worden verhelderd en mogelijk uitgebreid.

Voordat naar de mening van de expertgroep aan dit criterium is voldaan, dienen twee punten met betrekking tot beheer te worden opgelost:

- De beheersprocedure, zoals beschreven in [4] moet geformaliseerd en bekrachtigd zijn door de nieuwe beheersorganisatie Logius.
- In de beheersprocedure, zoals beschreven in [4], moet duidelijk worden gemaakt, hoe deelname aan de werkgroep Webrichtlijnen mogelijk wordt gemaakt voor belangstellende organisaties of individuen.

Bovengenoemde punten (inclusief eventuele overige wijzigingen in het beheerplan) worden ter beoordeling aan de expertgroep voorgelegd, zodat opnieuw een toetsing aan dit criterium kan worden uitgevoerd

3.1.2 Beschikbaarheid

De standaard is gepubliceerd en over het specificatiedocument van de standaard kan vrijelijk worden beschikt of het is te verkrijgen tegen een nominale bijdrage. Het moet voor een ieder mogelijk zijn om het te kopiëren, beschikbaar te stellen en te gebruiken om niet of tegen een nominale prijs.

De Webrichtlijnen zijn vrij en kosteloos beschikbaar gesteld op het internet, via <http://versie2.webrichtlijnen.nl/>. De versie die ter toetsing is beoordeeld door de expertgroep, is de versie van 24 december 2010.

3.1.3 Intellectueel eigendom

Het intellectuele eigendom – met betrekking tot mogelijk aanwezige patenten – van (delen) van de standaard is onherroepelijk ter beschikking gesteld op een "royalty-free" basis.

De Intellectual Property Rights (IPR) policy die van toepassing is op de webrichtlijnen, valt uiteen in twee delen:

- Ten aanzien van de WCAG 2.0 richtlijnen, die in het geheel zijn opgenomen in de Webrichtlijnen, gelden de bepalingen zoals die in de Patent Policy van W3C zijn vermeld¹². Daarin wordt vermeld, dat recommendations zoals WCAG, alleen worden goedgekeurd, als er geen claims op kunnen worden gelegd, die niet op "Royalty free" voorwaarden kunnen worden ingewilligd.
- Voor de Webrichtlijnen die geen onderdeel vormen van de WCAG 2.0, gelden de voorwaarden die door de Nederlandse overheid en in het bijzonder het ministerie van BZK als opdrachtgever worden gesteld. In deze voorwaarden wordt de standaard Webrichtlijnen ter beschikking gesteld op "royalty-free" basis.

¹² W3C Patent Policy, <http://www.w3.org/Consortium/Patent-Policy-20040205/>

Bovenstaande policies betekenen echter niet, dat er garanties gegeven kunnen worden over eventuele *toekomstige claims* met betrekking tot het intellectueel eigendom. Voor beide delen van de Webrichtlijnen geldt wel dat er sinds de start van het standaardisatieproces Webrichtlijnen nog geen IPR claims zijn voorgekomen.

De expertgroep is van mening dat in voldoende mate aan dit criterium is voldaan. Tegelijkertijd is geconstateerd dat de hierboven vermelde IPR policy onvoldoende duidelijk is gemaakt in de documentatie van de standaard. De expertgroep beveelt de beheersorganisatie daarom aan, zowel in de documentatie van de standaard als op de website waarop de Webrichtlijnen zijn gepubliceerd, melding te maken van de bepalingen die gelden ten aanzien van intellectueel eigendom.

3.1.4 *Hergebruik*

Er zijn geen beperkingen omtrent het hergebruik van de standaard.

De bepalingen ten aanzien van het hergebruik van Webrichtlijnen versie 2, vallen uiteen in twee delen:

- Voor de richtlijnen die geen onderdeel vormen van de WCAG 2.0, gelden de voorwaarden die door de Nederlandse overheid en in het bijzonder het ministerie van BZK als opdrachtgever worden gesteld. In deze voorwaarden wordt de standaard Webrichtlijnen ter beschikking gesteld zonder beperkingen op het hergebruik.
- De copyright policy (document use) van de W3C ten aanzien van het W3C document waarin de WCAG 2.0 standaard is vastgelegd, is verwoord in de "W3C Document License"¹³. Hierin is ondermeer vastgelegd, dat de inhoud van de standaard vrij mag worden gekopieerd en gedistribueerd door middel van elk medium, onder de voorwaarde dat onderstaande wordt vermeld:
 - Een link/URL naar het originele W3C document.
 - De bestaande copyright mededeling van de originele auteur van het document of een mededeling in het formaat zoals weergegeven in de W3C Document License.
 - Indien deze bestaat, de status van het document.

Op basis van bovenstaande is de expertgroep van mening dat er geen beperkingen zijn omtrent het hergebruik van de standaard.

3.2 **Bruikbaarheid**

3.2.1 *Volwassenheid*

De standaard is voldoende uitgekristalliseerd.

De standaard Webrichtlijnen versie 2 kent een stabiele basis in Webrichtlijnen versie 1, die al geruime tijd in gebruik zijn. De WCAG 2.0 standaard, die is opgenomen in Webrichtlijnen versie 2, wordt ook al ruime tijd toegepast. Daarbij is WCAG 2.0 bovendien relatief beperkt in

¹³ <http://www.w3.org/Consortium/Legal/2002/copyright-documents-20021231>

zijn aanpassingen ten opzichte van WCAG 1.0, dat de basis vormde voor Webrichtlijnen versie 1. Verder geldt dat de WCAG richtlijnen via een uitgebreid en transparant ontwikkelproces voor meerdere jaren worden vastgesteld.

De nieuwe opzet waarin de Webrichtlijnen versie 2 zijn gegoten, biedt bovendien een generiek en technologieonafhankelijk raamwerk, dat als een stabiele en toekomstvaste basis kan dienen voor inzet van sneller veranderende (web)technologieën.

De expertgroep is van mening, dat de standaard Webrichtlijnen versie 2 daarmee in voldoende mate is uitgekristalliseerd.

De verdere ontwikkeling en het onderhoud van de standaard zijn verzekerd.

De organisatie die de standaard Webrichtlijnen in beheer zal nemen, Logius, is een organisatie die in 2006 is opgericht onder de naam GBO.Overheid. Voor Logius is er voor de komende vier jaar budget gereserveerd voor de ontwikkeling en het onderhoud van de standaard¹⁴.

De organisatie die de WCAG 2.0 standaard beheert (W3C), bestaat sinds 1994 en heeft aangetoond dat zij een stabiele organisatie is die over een lange periode in staat is om standaarden te ontwikkelen en beheren.

De expertgroep is van mening, dat de ontwikkeling en het onderhoud van de standaard in voldoende mate zijn verzekerd.

Er is een methode waarmee conformiteit aan de standaard kan worden bepaald.

Conformiteit aan de standaard Webrichtlijnen wordt vastgesteld volgens conformiteitsniveaus. De conformiteitsniveaus van de Webrichtlijnen komen overeen met verschillende niveaus van toegankelijkheid, met per niveau een vastgesteld aantal richtlijnen waaraan moet worden voldaan. Onderdeel van de Webrichtlijnen is documentatie op basis waarvan getoetst kan worden. Voor elk conformiteitsniveau kan een waarmerk behaald worden.

Het beheer van de toetsingsdocumentatie wordt uitgevoerd door de stichting Waarmerk drempelvrij.nl. Er zijn voor toetsing op conformiteit aan de Webrichtlijnen meerdere keuringsinstanties (inspectie-instellingen) die officiële keuringen mogen uitvoeren voor Stichting Waarmerk drempelvrij.nl¹⁵. Het Waarmerk drempelvrij.nl is daarbij het Nederlandse kwaliteitsmerk voor toegankelijke websites. Momenteel toetsen deze instellingen op basis van het toetsingskader voor Webrichtlijnen versie 1.

Voor het WCAG 2.0 deel in de webrichtlijnen, zijn meerdere toetsingsmiddelen beschikbaar¹⁶. Voor het (Nederlandse) deel van de webrichtlijnen versie 2.0 is op dit moment echter nog geen definitief toetsingskader beschikbaar. Door de stichting Drempelvrij wordt

¹⁴ Zoals vermeld in paragraaf 2.3 van het beheerplan ([4]).

¹⁵ Op moment van schrijven zijn Stichting Accessibility en Qualityhouse geaccrediteerd en bevindt Sogeti zich in het accreditatieproces, <http://www.drempelvrij.nl/waarmerk-behalen/laten-inspecteren>

¹⁶ <http://www.w3.org/WAI/eval/Overview.html>

momenteel gewerkt aan het formaliseren/afroeden van het toetsingskader.

Er is voldoende praktijkervaring met het gebruik van de standaard.

Omdat de standaard pas recent is vastgesteld, is nog maar in beperkte mate praktijkervaring opgedaan met versie 2.0 van de standaard Webrichtlijnen. Er zijn op dit moment dan ook geen organisaties die Webrichtlijnen versie 2 daadwerkelijk in de praktijk toepassen.

Er is in de expertgroep wel vastgesteld, dat met de toegankelijkheids-specificatie WCAG 1.0, die is verwerkt in Webrichtlijnen versie 1, daarentegen ruim 10 jaar in de praktijk is getest. Van WCAG 2.0, dat deel uitmaakt van Webrichtlijnen versie 2, zijn referentie-implementaties beschikbaar. Dit was een eis van het W3C om WCAG 2.0 tot Recommendation te verheffen.

De overige richtlijnen/succescriteria/technieken, samengebracht onder het principe 'Universeel', zijn een herformulering van richtlijnen uit versie 1. De Webrichtlijnen versie 1 zijn daarbij met succes toegepast in een aantal overheidsorganisaties¹⁷. Daarnaast bevatten de Webrichtlijnen veel best practices, die al gedurende meerdere jaren bekend zijn bij gebruiksgroepen van de Webrichtlijnen en ook worden gebruikt. Verder geldt dat er de nodige ervaring is met de WCAG 2.0 standaard, die een substantieel deel van de standaard webrichtlijnen vormt.

Er is nu en in de toekomst voldoende ondersteuning door (meerdere) marktpartijen voor de standaard.

De Webrichtlijnen worden breed ondersteund door de leden van de adviesgroep met vele grotere/kleinere marktpartijen. Partijen die websites hebben opgeleverd en waarbij is aangetoond dat die voldoen aan alle webrichtlijnen zijn: Alias Internet Publishing, Com-Products, Communited, DD&H, Deloitte Consulting, Fabrique, Skaj Standards, SIMgroep, Sogeti, Tam Tam, The Webmen, Vierkante Meter en Wind Internet¹⁸. Voorbeelden van partijen die een Content Management Systeem (CMS) leveren dat conform de Webrichtlijnen werkt, zijn: Green Valley, Microsoft, iProx, Typo3.

Tegelijkertijd is er in de expertgroep vastgesteld dat er geen intrinsiek (bedrijfseconomisch) belang is bij de leveranciers van producten en oplossingen die zich richten op implementatie van webcontent om de Webrichtlijnen te hanteren. Voor de productbouwer is het geen zinvolle investering per se, omdat er door toepassing van de Webrichtlijnen in producten en oplossingen geen efficiency voordeel is te behalen.

De expertgroep constateert dan ook, dat de ondersteuning voor de standaard sterk beïnvloed wordt door de vraag vanuit overheidsopdrachtgevers om de standaard toe te passen.

¹⁷ Zie voor een volledige lijst: <http://www.drempelvrij.nl/waarmerkdragers/waarmerk-behaald>

¹⁸ Zie de bouwers op de lijst met organisaties die een waarmerk hebben behaald,

<http://www.drempelvrij.nl/waarmerkdragers/waarmerk-behaald> (datum: 20110201)

De verwachting van het toekomstig gebruik van de standaard is positief.

Toegankelijkheid is een belangrijk punt op de agenda van de elektronische overheid (ook in Europees verband) dat alleen maar aan belang zal winnen. De standaard Webrichtlijnen speelt bij de realisatie van deze toegankelijkheid een belangrijke rol.

Tegelijkertijd kan in aansluiting op het vorige criterium opgemerkt worden, dat toekomstig gebruik van de standaard sterk afhangt van de mate waarin de Webrichtlijnen worden gehanteerd als instrument, om het doel van universele toegankelijkheid ten aanzien van overheidsdiensten te realiseren. De aandacht en status die de standaard krijgt vanuit de overheid, bepalen daarmee (groten)deels de toekomst van de standaard.

3.2.2 *Functionaliteit*

De standaard voldoet aan de functionele eisen die aan de werking van de standaard gesteld worden binnen het voorgestelde toepassingsgebied.

Binnen het voorgestelde toepassingsgebied van Webrichtlijnen versie 2 is functionaliteit geselecteerd die in de praktijk van de standaard volledig ondersteund en al toegepast wordt. Naar de mening van de expertgroep zijn er geen functies uit dit toepassingsgebied die de standaard niet ondersteunt.

3.2.3 *Standaarden*

Zijn er concurrerende standaarden? Zo ja, welke en door wie worden die gebruikt? Wat zijn de voor- en nadelen van deze standaard ten opzichte van concurrerende standaarden?

De expertgroep stelt vast dat er geen daadwerkelijke concurrenten zijn. De enige andere mogelijke concurrent is de standaard WCAG 2.0. WCAG 2.0 is in zijn geheel opgenomen in Webrichtlijnen versie 2. Het geeft daarmee voor een deel invulling aan het toepassingsgebied van Webrichtlijnen versie 2. De Webrichtlijnen versie 2 voegen aan WCAG 2.0 echter principes en richtlijnen toe, die het toepassingsgebied verbreden, De webrichtlijnen richten zich ook op onderwerpen met betrekking tot universele toegankelijkheid (zowel voor mens, machine als toegankelijkheid op langere termijn door archivering). De expertgroep is dus van mening dat er geen daadwerkelijke concurrerende standaarden zijn op het gekozen toepassingsgebied.

3.3 Potentieel

3.3.1 Leveranciersafhankelijkheid

Het opnemen van de standaard op de lijst draagt bij aan het vergroten van de leveranciersafhankelijkheid.

De expertgroep is van mening dat het opnemen van de standaard op de lijst bijdraagt aan het vergroten van de leveranciersafhankelijkheid: Daarnaast dragen de Webrichtlijnen bij aan het terugdringen van platform- en techniek specifieke oplossingen, zodat porteerbaarheid van web content wordt vergroot.

De expertgroep is zich ervan bewust dat niet elke leverancier (in ieder geval aanvankelijk) een product wil leveren dat de Webrichtlijnen incorporeert. De verwachting is echter, dat opname op de lijst de vraag naar deze standaard zal doen toenemen en daarmee de ondersteuning van de Webrichtlijnen in de markt zal vergroten.

3.3.2 Interoperabiliteit

Het opnemen van de standaard op de lijst draagt bij aan het vergroten van de interoperabiliteit.

De expertgroep is van mening dat het opnemen van de standaard op de lijst bijdraagt aan het vergroten van de interoperabiliteit. De Webrichtlijnen richten zich bij uitstek op het optimaal toegankelijk maken van webcontent voor mens en machine en vergroten zo het vermogen voor mens, organisatie en machine om succesvol samen te werken. Bij het gebruik van versie 1 van de Webrichtlijnen wordt op dit moment op een aantal punten belemmeringen ervaren, die veroorzaakt wordt door afhankelijkheid van technologie. Door de toegenomen technologieonafhankelijkheid, zal het gebruik van Webrichtlijnen versie 2 bijdragen aan het vergroten van de interoperabiliteit. Bij websites die nu geen gebruik maken van de Webrichtlijnen, zal de beoogde interoperabiliteit nog meer toenemen door toepassing van versie 2 van de Webrichtlijnen.

3.4 Impact

3.4.1 Bedrijfsvoering

Brengt de toepassing van de standaard risico's met zich mee op het gebied van de bedrijfsvoering?

Brengt de toepassing van de standaard positieve effecten met zich mee op het gebied van de bedrijfsvoering?

De toepassing van Webrichtlijnen brengt naar de mening van de expertgroep geen zwaarwegende bedrijfsrisico's met zich mee. De expertgroep heeft wel één belangrijk aandachtspunt geïdentificeerd dat een rol speelt in de bedrijfsvoering bij introductie van de Webrichtlijnen: er zal extra in opleidingen moeten worden geïnvesteerd om de mogelijkheden van de Webrichtlijnen ten volle te benutten. Alle

geïdentificeerde gebruikersgroepen, dat wil zeggen zowel bestuurders, opdrachtgevers, projectleiders, ontwikkelaars als redacteurs van webcontent zullen een duidelijk beeld moeten hebben van de mogelijkheden en het belang van de Webrichtlijnen. Met name de ontwikkeling van webcontent en het redactionele proces moeten daarbij goed geborgd worden.

Een gevolg dat de expertgroep ook onderkent is de grotere reikwijdte van Webrichtlijnen die door de verbreding van de scope (toepassingsgebied) optreedt. Overheidsactiviteiten en –trajecten die in eerste instantie buiten het bestek van de operationele (elektronische) dienstverlening via het web vallen, kunnen wel te maken krijgen met de inzet en doelstellingen van de Webrichtlijnen. Voorbeelden van activiteiten die binnen het bereik van de Webrichtlijnen vallen, zijn archivering, het gebruik van formulieren en (aangifte-)applicaties die via een user-agent worden geraadpleegd. Daarbij dient eenzelfde toegankelijkheid op basis van Webrichtlijnen te worden nagestreefd. Wil men bijvoorbeeld gearcheveerd materiaal op een toekomstig tijdstip opnieuw op een toegankelijke wijze representeren, dan krijgt men te maken met (een aantal van) de uitgangspunten van de Webrichtlijnen.

De expertgroep stelt vast dat het toepassen van de Webrichtlijnen een belangrijk positief effect heeft op de vindbaarheid van de webcontent. Daarmee wordt de dienstverlening van de organisatie toegankelijker, voor een groter publiek. Daarnaast blijkt uit een aantal cases in de praktijk dat het (juist) toepassen van de Webrichtlijnen (o.a.) de snelheid en efficiëntie in de ontwerpfase van webcontent wordt verhoogd.

3.4.2 *Informatievoorziening*

Brengt de toepassing van de standaard risico's met zich mee op het gebied van de informatievoorziening?

Brengt de toepassing van de standaard positieve effecten met zich mee op het gebied van de informatievoorziening?

De expertgroep is van mening dat de standaard geen zwaarwegende risico's op het gebied van de informatievoorziening met zich mee brengt. Wel zullen sommige informatievormen in alternatieve vorm moeten worden gepresenteerd om te voldoen aan de Webrichtlijnen. Dit wordt door de expertgroep echter niet als risico geïdentificeerd.

De expertgroep stelt vast dat het toepassen van de Webrichtlijnen een aantal belangrijke positieve effecten heeft op de informatievoorziening:

- De vindbaarheid van informatie neemt toe. Ervaringen bij de aanwezigen in de expertgroep (o.a. bij de Belastingdienst) geven aan dat gebruikers beter in staat zijn de juiste informatie te vinden.
- De toegankelijkheid tot informatie neemt toe voor een brede groep mensen, vooral voor mensen met een fysieke of verstandelijke beperking.
- Informatie wordt toegankelijk ongeacht het onderliggende technologieplatform (software, hardware).
- Duurzaamheid en consistentie van content en informatie nemen toe, door de uniformiteit en eenduidigheid die worden opgelegd.

De expertgroep constateert dus dat continuïteit van beschikbaarheid als positieve effect optreden. Er ontstaat een rijker en completer beeld van de mogelijkheden van de dienstverlening.

3.4.3 *Technologische risico's*

Brengt de toepassing van de standaard technologische risico's met zich mee?

Brengt de toepassing van de standaard positieve technologische effecten met zich mee op het gebied van de informatievoorziening?

Tegelijkertijd ziet de expertgroep het als een duidelijk positief effect dat de scheiding van opmaak en inhoud een technologieonafhankelijk raamwerk als standaard oplevert, waarin nieuwe (web)technologieën kunnen worden opgenomen. De overgang van Webrichtlijnen versie 1 naar Webrichtlijnen versie 2 zorgt er zo voor dat belemmeringen met betrekking tot technologieonafhankelijkheid worden weggenomen dat de inzet van nieuwe technologie mogelijk wordt gemaakt.

Verder ziet de expertgroep een positief effect en een verbetering in semantisch en syntactisch correcte opmaak van de webcontent, omdat de leesbaarheid van de code voor mens en machine en de onderhoudbaarheid voor de groep ontwikkelaars beiden toenemen.

3.4.4 *Beveiliging en privacy*

Brengt de toepassing van de standaard risico's met zich mee op het gebied van beveiliging of privacy?

Brengt de toepassing van de standaard positieve technologische effecten met zich mee op het gebied van de beveiliging en privacy?

De richtlijn heeft geen betrekking op beveiliging of privacy issues. De expertgroep is daarom van mening dat de standaard geen zwaarwegende risico's op het gebied van beveiliging en privacy met zich mee brengt. De standaard schrijft zelf geen beveiligingsprotocollen en/of -richtlijnen voor. Het toepassen van de richtlijnen vindt plaats binnen de "user agent" die de beveiliging afhandelt. Er worden geen codes voorgeschreven die een mogelijk risico veroorzaken.

De expertgroep concludeert, dat de toepassing wel een klein positief effect met zich mee brengt op het gebied van beveiliging en privacy: omdat in de Webrichtlijnen wordt voorgeschreven dat URI's leesbaar en begrijpelijk moeten zijn, voorkomt het dat parameters met sessie-informatie in URI's worden meegenomen. Dit verlaagt de kans op misbruik van dergelijke informatie en verbetert de privacy.

3.4.5 Migratie

Kan er gemakkelijk naar de standaard worden gemigreerd?

De expertgroep constateert dat migraties binnen het toepassingsdomein vanuit een tweetal vertreksituaties kunnen plaatsvinden:

- Vanuit een situatie waarin webcontent voldoet aan versie 1 van de Webrichtlijnen. De expertgroep is van mening dat een migratie naar Webrichtlijnen versie 2 een relatief eenvoudig traject kan zijn, in een relatief korte periode.
- Vanuit een situatie waarin er geen conformiteit aan de webrichtlijnen (versie 1 of 2) is, speelt een aantal factoren een rol:
 - o De aanwezigheid van legacy content. Het omzetten en/of aanpassen hiervan, kan de nodige problemen veroorzaken, die migratie aanzienlijk kunnen bemoeilijken.
 - o De huidige inrichting van de omgeving waarin de webcontent wordt aangeboden. De aanwezigheid van platformspecifieke technologieën, niet-gelaagde opbouw en/of afwezigheid van scheiding tussen opmaak en inhoud, kunnen migratie aanzienlijk bemoeilijken.
 - o De cesuurdatum¹⁹ voor ontsluiting van webcontent. Naarmate deze datum verder in het verleden komt te liggen, zal er meer legacy webcontent moeten worden gemigreerd en zal migratie een steeds grotere inspanning vergen.

De expertgroep is van mening, dat een migratietraject sterk afhankelijk zal zijn van de uitgangssituatie en overeenkomstig meer of minder inspanning zal vergen. In beide gevallen zal het niveau van toegankelijkheid/conformiteit dat men wil bereiken, de migratie inspanning ook nog beïnvloeden. Naarmate men een grotere mate van conformiteit nastreeft ten aanzien van de Webrichtlijnen, zal de inspanning groter worden.

Tenslotte stelt de expertgroep vast, dat het voldoen aan de Webrichtlijnen zo vroeg mogelijk moet worden meegenomen in het proces van ontwerp en realisatie van dienstverlening die via het web wordt ontsloten. Naarmate de Webrichtlijnen eerder in dit proces worden betrokken, zal een migratietraject gemakkelijker uitgevoerd kunnen worden.

¹⁹ De datum die wordt gekozen als scheidslijn voor ontsluiting. Webcontent die na deze datum is vastgelegd, zal in geval van "pas toe of leg uit" moeten voldoen aan de Webrichtlijnen.

4 Advies aan Forum en College

4.1 Samenvatting van de toetsingscriteria

Samengevat is het oordeel op de toetsingscriteria als volgt:

– *Openheid*

De standaard Webrichtlijnen versie 2 voldoet nog niet aan de criteria van openheid. Men kan vrij over de standaard beschikken, er liggen geen Intellectual Property Rights (IPR) op de standaard en Logius is als beoogde beheerorganisatie een voldoende open organisatie die voor beheer en onderhoud van de standaarden zorgt. Aandachtspunt is echter dat de huidige beheerprocedure tekort schiet in de beschrijving van mogelijkheden tot participatie in de werkgroepen en dat het beheerplan nog niet is geformaliseerd.

– *Bruikbaarheid*

De standaard voldoet aan de criteria van bruikbaarheid. De Webrichtlijnen zijn een redelijk volwassen standaard. Hoewel de verwachtingen over het gebruik van de standaard positief zijn en de standaard op steeds bredere ondersteuning zal kunnen rekenen, is de ervaring met het gebruik van de standaard in het werkingsgebied enigszins beperkt. Met delen van de standaard is wel ervaring. Er is verder voldoende ondersteuning bij productleveranciers. Het toekomstig gebruik is afhankelijk van de mate waarin de overheid de standaard inzet als beleidsinstrument.

– *Potentieel*

De Webrichtlijnen versie 2 zullen bijdragen aan het verbeteren van de interoperabiliteit: er worden nu belemmeringen ervaren met versie 1 van de Webrichtlijnen op het gebied van interoperabiliteit door technologieafhankelijkheid, die door inzet van Webrichtlijnen versie 2 opgelost worden. De leveranciersafhankelijkheid zal worden vergoed, omdat opname op de 'pas toe of leg uit'-lijst, een toenemende vraag naar inzet van de Webrichtlijnen versie 2 zal betekenen en ondersteuning en aanbod vanuit de markt zullen toenemen.

– *Impact*

De impact van Webrichtlijnen versie 2 krijgt vooral gestalte in de informatievoorziening en bij een migratietraject. Daarbij is een structurele aanpak gewenst en moeten de Webrichtlijnen bijtijds meegenomen worden in processen van de organisatie. Daarnaast zal er zal extra in opleidingen voor alle gebruikersgroepen (bestuurders, opdrachtgevers, projectleiders, ontwikkelaars) moeten worden geïnvesteerd om de mogelijkheden van de Webrichtlijnen ten volle te benutten. De expertgroep stelt vast dat het toepassen van Webrichtlijnen versie 2 een positief effect heeft op het realiseren van toegankelijkheid van elektronische (overheids)diensten via het web. Daarnaast heeft het gebruik van de standaard een duidelijk positief effect op de informatievoorziening, waarbij vindbaarheid, toegankelijkheid en platformafhankelijkheid van informatie in sterke mate toenemen.

Een gevolg dat de expertgroep ook onderkent is de grotere reikwijdte van Webrichtlijnen die door de verbreding van de scope (toepassingsgebied) optreedt. Overheidsactiviteiten en –trajecten die in eerste instantie buiten het bestek van de operationele (elektronische) dienstverlening via het web vallen, kunnen wel te maken krijgen met de inzet en doelstellingen van de Webrichtlijnen.

4.2 Advies aan Forum en College

De expertgroep adviseert het college om Webrichtlijnen versie 2 op te nemen op de lijst met open standaarden voor "pas toe of leg uit", met het in hoofdstuk 2 vastgestelde toepassings- en werkingsgebied, onder de volgende voorwaarden:

- De beheersprocedure, zoals beschreven in [4] moet geformaliseerd en bekrachtigd zijn door de nieuwe beheersorganisatie Logius.
- In de beheersprocedure, zoals beschreven in [4], moet duidelijk worden gemaakt, hoe deelname aan de werkgroep Webrichtlijnen mogelijk wordt gemaakt voor belangstellende organisaties of individuen. Wijzigingen in het beheerplan betekenen, dat het document (of de wijzigingen) ter beoordeling aan de expertgroep wordt voorgelegd, zodat opnieuw een toetsing aan dit criterium kan worden uitgevoerd.

Bij het advies voor opname van Webrichtlijnen versie 2 wordt aangetekend dat Webrichtlijnen versie 1 de huidige versie van de standaard voor "pas toe of leg uit" is en dat Webrichtlijnen versie 2 moet worden opgenomen als vervanger van Webrichtlijnen versie 1.

4.3 Advies aan de Indiener

De expertgroep doet de volgende aanbeveling aan de indiener ten aanzien van de standaard Webrichtlijnen versie 2:

- De IPR policy is onvoldoende duidelijk gemaakt in de specificaties van de standaard. Zowel in de documentatie van de standaard als op de website waarop de Webrichtlijnen zijn gepubliceerd, moet melding worden gemaakt van de bepalingen die gelden ten aanzien van intellectueel eigendom.

5 Referenties

- [1] Webrichtlijnen versie 2, <http://versie2.webrichtlijnen.nl/>
- [2] *Actieplan Nederland Open in Verbinding*, 's-Gravenhage: Ministerie van Economische Zaken, 2007.
- [3] P.H. Minneché and L. Korsten, *Open Standaarden, Het proces om te komen tot een lijst met open standaarden*, Verdonck, Klooster & Associates B.V., 2008.
- [4] "Beheerplan webrichtlijnen 14 januari 2011", A. Fase en I. Arts, 14 januari 2011